

..... Sysmän Osuusmeijeri

Meijerinranta 2025 -rakennusinventointi

Meijerinranta 2025 - rakennusinventointi

JULKAISUTIEDOT 22.8.2025

TYÖN TILAAJA:

Kiinteistön nykyiset omistajat ja Osuusmeijerin kiinteistössä toimivat paikallisyrittäjät, Mia & Jukka Tommola

SELVITYKSEN LAATIJA:

Heidi Kontulainen, arkkitehti SAFA (re-ARK tmi)

JULKAISUSSA KÄYTETTY MATERIAALI:

Kuvalähteet on kirjattu tapauskohtaisesti kuvien oheen.

Mikäli kuvalähdettä ei ole mainittu, materiaali on selvityksen tekijän tuottamaa.

Kohteen nykytilaa esittävät valokuvat ovat tekijän kuvaamia.

Vanhon valokuvien ja piirustusten osalta merkittävin kuvalähde on selvitystyössä ollut Osuusmeijerin vuosikertomukset.

TYÖN LAATU JA TARKOITUS:

Rakennusinventointi on teetetty kohteessa käynnistetyn asemakaavamuutostyön, sekä Osuusmeijerin kiinteistön jatkokehityksen tueksi.

Kansikuva: Osuusmeijeri ja asuntola, valokuva kohdekäynniltä 30.09.2024.

Sisällys

<i>INVENTOITAVAT RAKENNUKSET</i>	<i>s.1</i>
<i>OSUUSMEIJERIN ALUEEN KONTEKSTI</i>	<i>s.2</i>
<i>PUMPPUHUONE (RAK 3)</i>	<i>s.7</i>
<i>RANTASAUNA JA PESUTUPA (RAK 4)</i>	<i>s.8</i>
<i>MAITOKAARI (RAK 5)</i>	<i>s.9</i>
<i>RAUHARANNAN KESÄMÖKKI (RAK 6)</i>	<i>s.10</i>
<i>SAVUSAUNA JA TUPA (RAK 7)</i>	<i>s.11</i>
<i>LÄHDELUETTELO</i>	<i>s.12</i>

INVENTOITAVAT RAKENNUKSET

RAK 3 Pumppuhuone

RAK 4 Rantasauna ja pesutupa

RAK 5 Maitobaari

RAK 6 Rauharannan kesämökki

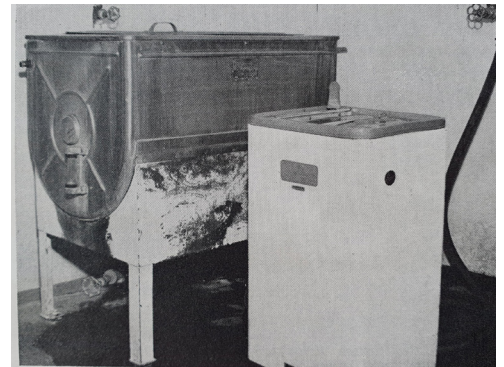
RAK 7 Savusauna ja tuppa

OSUUSMEIJERIN ALUEEN KONTEKSTI

Hyvien tieliikenne- ja vesireittien risteyskohtaan syntynyt Sysmän pitäjä tunnettiin Hämeen viljavakkana jo 1500-luvulla. Merkittävien rannikkokaupunkien muonittaja oli kuuluisa erityisesti rukiistaan, ja muukin maatalous on ollut merkittävässä roolissa läpi Sysmän historian. 1906 perustettiin Sysmään Osuusmeijeri, eli osuuskunnan paikallisten maataloustuottajajäsenten omistama karjatuotteiden jalostuslaitos. (Arvela 1956, 3, 5, 8-10.)

Kirkonkylän Markkinarantaan rakennettu meijeri oli läpi 1900-luvun paikkakunnan tärkein tuotantolaitos. Lukuisten elinkeino- ja tuottajakäytöstensä vuoksi Osuusmeijeriä voidaan perustellusti pitää myös Sysmän merkittävimpänä yksittäisenä yrityksenä. (Arvela 1956, 36-39; Helin 2011, 11, 46.) Vielä 1980-luvulla Osuusmeijeri oli Sysmän suurin työntantaja, mutta tuotantolaitoksen toiminta loppui pitkään historiaan nähden melko äkisti 1990-luvun alussa. (Fränti 2013, 67.) Osuusmeijerin alkuperäisen jugend-tyyliä edustavan osan suunnitteli hämeenlinnalaissyntyinen arkkitehti Heikki R. Helin. Helinin arkkitehtuuri edusti jugend-tyyliä kauneimmillaan, ja hänen rakennuksensa olivat kokonaisvaltaisia taideteoksia viimeistä yksityiskohtaa myöten. Helin suunnitteli uransa aikana useita merkittäviä liike- ja tuotantorakennuksia, joista on valitettavasti säilynyt vain muutamia. (Häme-Wiki; HUS Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899.) Osuusmeijerin ja meijerin henkilökunnan asuntolarakennuksen historiaa on käyty läpi kattavammin erillisessä vuonna 2024 valmistuneessa rakennushistoriaselvityksessä, jolle tämä alueinventointi on jatkoa.

Entisen Osuusmeijerin kiinteistöön kuuluu maitomeijerin ja asuntolan lisäksi kolme muuta rakennusta: pumppuhuone, rantasauna ja Maitobaarin rakennus. Näistä vanhin on 1951 rakennettu rantasauna, joka palvelee yhä alkuperäisessä käytössä: alunperin kaunis hirsisauna laitureineen sisälsi myös pesutuvan koneineen ja kuivauslinkoineen. Sauna ja pesutupa oli tarkoitettu meijerin henkilökunnan ja heidän perheidensä hygieeniseen sosiaalihuoltoon. Elintarviketyössä puhtaus oli ensiarvoisen tärkeää, ja Osuusmeijeri halusi saunan ja pesutuvan kaltaisia työetuuksia tarjoamalla myös olla esimerkillisen hyvä ja nykyaikainen työnantaja.

Kuvat 2 ja 3: 60-luvun valokuvia saunasta ja pesutuvan varustelusta. Käytetyimmäksi koneeksi meijerin vuosikertomuksessa kehuaan pesulan nurkassa sijainnutta 15kg Peko-pulsaattoripesukonetta.

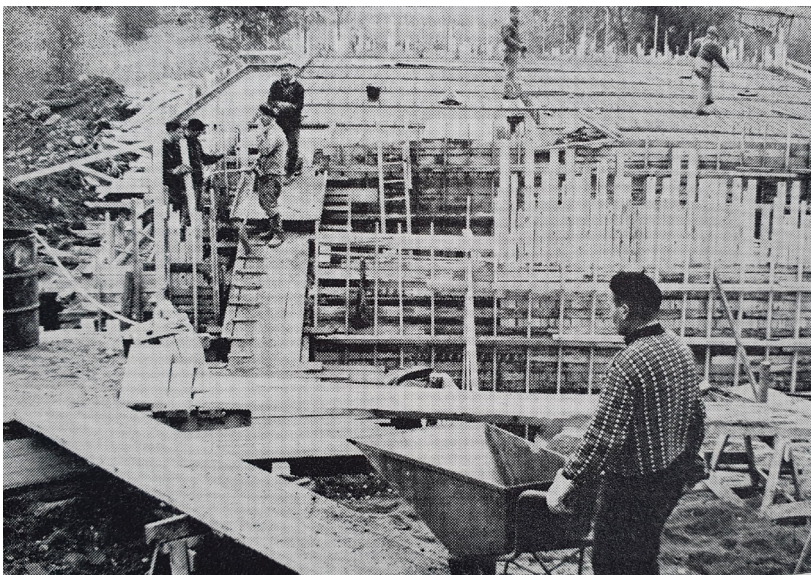
*Kuvalähde: Meijerin arkisto
(Sysmän Osuusmeijeri 1906-66, 55.)*

Kuva 4: "Kaivoveden varastosäiliön valutyöt käynnissä v.1961", meijeriltä rantaan päin kuvattuna. Taustalla pilkottaa rantasauna. Kuvaaja Eelis Suomalainen. Kuvalähde: Meijerin arkisto (Sysmän Osuusmeijeri 1906-66, 46.)

Vuosikymmen rantasaunan jälkeen rakennettiin rantaan meijerin taakse makeanveden jäähdytysputkistojen allas ja sille tarvittava pumppuhuone. Läheisestä Majutveden järvestä pumpattua vettä käytettiin viilennykseen meijerin tuontantolinjastossa. Syksyllä 1961 rakennettiin myös 122,5m syvä porakaivo kunnollisen veden saannin turvaamiseksi, sillä paikallinen tavanomainen juomavesi oli ajoittain helposti liian rautapitoista, eikä se siten soveltunut voim huuhteluun. 1961-62 rakentunut pumppaamo ja maalainen vesiputkisto säiliöineen ovat yhä olemassa, mutta jääneet käyttämättömäksi tekniikan kehittyessä ja meijeritoiminnan hiipuesssa.

Seuraava uudistusten aika pihapiirissä koitti 1965-66: Vuonna 1965 meijeri liitettiin Sysmän vesiosuuskuntaan ja kunnalliseen viemäriverkostoon. Piha asfaltoitiin 1965, ja meijerin kaakkoispäättyyn rakennettiin uusi autotalli- ja varistorakennus, joka valmistui 30.12.1966. (Sysmän Osuusmeijeri 1906-66, s.13.) Tästä autotalli- ja varistorakennuksesta kunnostettiin nykyinen Maitobaari vuonna 2022.

Kuva 5: "Uuden varasto- ja autotallirakennuksen väliholvin valutyöt alkamassa 3.10.1966."

*Kuvalähde: Meijerin arkisto.
Kuvaaja Eelis Suomalainen.
(Sysmän Osuusmeijeri 1906-66, 52.)*

Kuva 6: Ilmakuva 1960-luvun lopulta.

Kuvalähde: Heikki Oksasen albumi (Helin 2011, 9.)

1960-luvun ilmakuvasa näkyy kaksi meijerin liepeiltä jo purettua rakennusta, joista ei ole jäänyt juurikaan dokumentteja: Meijerin kaakkoispäädystä, osittain nykyisen Maitobaarin rakennuksen paikalta on purettu ilmeisesti suurehko halkovaja ilmaratoinen. Lisäksi asuntolan rantapäädystä näyttäisi sijainneen toinen pienempi rakennus, sijaintinsa ja kokonsa perusteella mahdollisesti jonkinlainen sauna tai pesutupa. Näiden lisäksi Osuusmeijerin läheisyydestä on purettu erilaisia tuontantolaitoksen toimintaan kulloinkin tarvittuja rakenteita, kuten pystökeräilyperinteeseen liittynyt suuri lastauslaituri, sekä myöhemmin tankkiautojen aikakaudella 1975-1990 meijerin edustalla sijainneita varastosiloja. Monista puretuista, alkujaan ajanmukaisista käyttörakenteista poiketen, tiealueen vastaisella tontin sivulla on säilynyt Osuusmeijerin varhaisista vuosista ja hevoskärryillä kulkeneista maitotonkista muistuttava alkuperäinen hevospuomi.

Kuva 7: Kahden kiinteistön alueelta puretut rakennukset (harmaalla) suhteessa nykyiseen rakennuskantaan.

Kuva 8: "Viimeinen halkokuorma siirtyy ilmarataa pitkin konehuoneeseen ennen vanhan halkoliiterin kaatamista v.1966 elokuulla." Taustalla rantasaunan pohjoispäätty.

Kuvalähde: Meijerin arkisto. Kuvaaja Eelis Suomalainen. (Sysmän Osuusmeijeri 1906-66, 50.)

Kuva 9: Nykyisin jo purettuja siiloja Osuusmeijerin fasadin edustalla. Valokuvattu 5.3.1992.

Kuvalähde: Itä-Hämeen arkisto (Helin 2011, 44.)

Meijerin vaikutuspiirissä sijaitsee myös erillinen, aiemmin kesämökkikäytössä ollut Rauharanta-niminen kesämökkikiinteistö. Naapurikiinteistöillä on vuodesta 2021 ollut jälleen myös sama omistaja, ja Markkinarantaa pyritäänkin selvityksen kirjoitushetkellä kehittämään kokonaisuutena. Mökkikiinteistöön kuuluu vuonna 1978 valmistunut kevytrakenteinen noin 20-neliöinen huonokuntoinen kesämökki, sekä vuonna 1991 valmistunut samankokoinen savusauna.

Mökkikiinteistön rakennuspari muodostaa oman, meijeristä irrallisen kokonaisuutensa: ne ovat uudempia kuin meijerin toimintaan liittyvät inventoinnin muut rakennukset, ja lomarakennukset ovat päässeet myös rapistumaan paikoin hyvinkin huonokuntoisiksi. Tontilta on purettu jossain aikaisemmassa vaiheessa muutamia pieniä talousrakennuksia, jotka sisälsivät lomamökin aputiloja; Mökille johtavan tien haarakohdasta on purettu kylmä puuliiteri ja rannasta savusaunan nurkalla sijainnut huussi.

PUMPPUHUONE (RAK 3)

Kuvaus: Betoni- ja tiilirakenteinen konehuonerakennus.

Historia: Sysmän Osuusmeijeri sekä meijerin henkilökunnan asuntola on rakennettu Rantalan kartanon tilasta v.1903 lohkaistulle palstalle nimeltä Markkinaranta. Sittenmin palsta on lohkottu useampaan osaan. Nykyiseen meijerin aluekokonaisuuteen kuuluu Osuusmeijerin tontin lisäksi viereinen, aiemmin kesämökkikäytössä ollut kiinteistö ”Rauharanta”.

Rakennusvuosi:	1961-1962
Suunnittelija, rakentajat:	Rakennuksen suunnittelija ei tiedossa. LVI-tekniikan suunnittelija dipl.ins. Suominen Hankkijasta, ja Hankkijan asentajat suorittivat myös asennustyöt. Eristystyöt suoritti Teollisuus-Eristys Oy.
Alkuperäinen käyttö:	Pumppaamo, konehuonerakennus
Nykyinen käyttö:	Ei aktiivisessa käytössä.
Kerrosluku:	1
Perustukset:	Paikallavalettu betonisokkeli ja -antura
Kantava runko:	Paikalla muurattu valkoinen tiili, katossa betonipalkki ja valetut lappeet.
Kattomuoto:	Harjakatto, loiva satulakatto
Kate:	Punainen lukkosaumapelti
Ulkovuoraus:	Tiili
Ulkoväritys:	Harmaa-valko-punainen
Erityispiirteet:	Siroit räystäsdetaljit, kaunis hattupellitys tuuletusputken läpiviennissä
Laajennukset ja korjaukset:	Alkuperäisessä kunnossa
Arvostuskriteerit:	Meijerin toimintaan aikanaan olennaisesti liittynyt konehuonerakennus. Laadukkaasti paikalla tehty 60-luvun tyylin mukainen talousrakennus, tavanomainen aikansa edustaja
Säilymisedellytykset:	Vuoden 1981 asemakaavassa nro 14 T-1-kiinteistö, ei sr-merkintää. Kiinteistö on Sysmän taajaman osayleiskaavassa 2019 kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde (sk 36, Osuusmeijeri ja asuntola). Rakennus tyhjillään, mutta saneerattavissa uuteen käyttöön.

RANTASAUNA JA PESUTUPA (RAK 4)

Kuvaus: Hirsirakenteinen rantasauna.

Historia: Sysmän Osuusmeijeri sekä meijerin henkilökunnan asuntola on rakennettu Rantalan kartanon tilasta v.1903 lohkaistulle palstalle nimeltä Markkinaranta. Sittenmin palsta on lohkottu useampaan osaan. Nykyiseen meijerin aluekokonaisuuteen kuuluu Osuusmeijerin tontin lisäksi viereinen, aiemmin kesämökkikäytössä ollut kiinteistö ”Rauharanta”.

Rakennusvuosi:	1951
Suunnittelija, rakentajat:	Ei tiedossa.
Alkuperäinen käyttö:	Meijerin henkilökunnalle perheineen työsuhte-eduksi rakennettu sauna ja pesutupa.
Nykyinen käyttö:	Edelleen alkuperäisessä käytössä, nyt leirintäalueen vieraiden käytettävissä oleva rantasauna.
Kerrosuku:	1
Perustukset:	Paikallavalettu betonisokkeli ja -antura
Kantava runko:	Hirsirunko
Kattomuoto:	Harjakatto, satulakatto. Toisessa lappeessa pidennetty lippa kuistin yllä.
Kate:	Punainen tiilikate
Ulkovuoraus:	Peittomaalattu hirsipinta, päätykolmioissa maalattu pystyrimalaudoitus
Ulkoväritys:	Seinä ja kattopinta punaiset, valkoiset pielilaudoitukset. Ovet ja sokkeli siniharmaat.
Erityispiirteet:	Ulkoseinäpinnassa näkyvät suuret, vanhat runkohirret ovat säilyneet hyvin. Salvoskohdat peitetty pielilaudoin, lyhytnurkkainen salvos. Huolellisesti ladottu liuskekilvillä sisäänkäyntikatoksessa ja otsalautojen/ovien detajliikka kertovat taitavista käsityöläisrakentajista.
Laajennukset ja korjaukset:	Sisällä tehty märkätilasaneeraus 70- tai 80-luvulla, sekä myöhempiä pintaehostuksia, kuten maalattu saunan lauteita.
Arvostuskriteerit:	Käytön kytkeytyminen meijerin historiaan, erityisen kauniisti puuosiltaan ja ulkohahmoltaan lähes alkuperäisenä säilynyt rakennus.
Säilymisedellytykset:	Vuoden 1981 asemakaavassa nro 14 T-1-kiinteistö, ei sr-merkintää. Kiinteistö on Sysmän taajaman osayleiskaavassa 2019 kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde (sk 36, Osuusmeijeri ja asuntola). Rakennus yhä aktiivisessa (alkuperäis)käytössä.

MAITOBAARI (RAK 5)

Kuvaus: Betoni- ja puurakenteinen liikerakennus.

Historia: Sysmän Osuusmeijeri sekä meijerin henkilökunnan asuntola on rakennettu Rantalan kartanon tilasta v.1903 lohkaistulle palstalle nimeltä Markkinaranta. Sittenmin palsta on lohkottu useampaan osaan. Nykyiseen meijerin aluekokonaisuuteen kuuluu Osuusmeijerin tontin lisäksi viereinen, aiemmin kesämökkikäytössä ollut kiinteistö ”Rauharanta”.

Rakennusvuosi:	1961
Suunnittelija, rakentajat:	Bruno Laakso
Alkuperäinen käyttö:	Autotalli- ja varastorakennus.
Nykyinen käyttö:	Pohjakerros yhä käytössä autotallina, yläkertaan kunnostettu Maitobaarin ravintola- ja oleskelutilat. Itäpäädyssä wc- ja keittiötiloja leirintäalueen asiakkaille.
Kerrosluku:	1 + kellarikerros
Perustukset:	Paikallavalettu betonisokkeli ja -antura.
Kantava runko:	Pohjakerroksessa betoni-tiilirunko, välipohjassa betonipalkisto. Yläkerta puurunkoinen, paikallatehty puinen kattoristikkorakenne.
Kattomuoto:	Harjakatto, loiva satulakatto. Toisessa lappeessa pidennetty lippa kuistin yllä.
Kate:	Punainen peltikate
Ulkovuoraus:	Alunperin karaattilevytyks. Nykyisin peittomaalattu vaakapanelointi, päätykolmioissa peittomaalattu pystypanelointi.
Ulkoväritys:	Seinäpinnat kermanväriset, ovet ja sokkeli siniharmaat. Ikkunapuitteet ja pielilaudat valkoiset.
Erityispiirteet:	Rakennus on erittäin hyvin paikalla tehty ja edelleen säntillisen ryhdikäs. Arkkitehtonisesti merkittävimmät osat löytyvät rakennuksen sisältä: erikoiset ja kauniit kattoristikkorakenteet on jätetty näkyviin, ja ne muodostavat myös yläkerroksen pystyrungon. Kellarikerroksen korkeus ja ovien mitoitus on niukkaa nykystandardeihin ja -autoihin nähden.
Laajennukset ja korjaukset:	Varasto saneerattu ravintolatiloiksi 2022, samalla lisätty terassit pitkille sivuille järven ja tien puolelle. 2024 saneerattu julkisivut, sekä luoteispäätyyn märkätilat ja asiakaskeittö terasseineen.
Arvostuskriteerit:	Tyypillinen aikansa talousrakennus, laadukaasti paikalla tehty. Arkkitehtonisesti arvokkain osa ovat yläkerran kantavat puurakenteet, jotka on jätetty kauniisti esille ravintolatilaan.
Säilymisedellytykset:	Vuoden 1981 asemakaavassa nro 14 T-1-kiinteistö, ei sr-merkintää. Kiinteistö on Sysmän taajaman osayleiskaavassa 2019 kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde (sk 36, Osuusmeijeri ja asuntola). Rakennus on aktiivisessa liikekäytössä ja täysin kunnostettu.

RAUHARANNAN KESÄMÖKKI (RAK 6)

Kuvaus: Puurakenteinen 20-neliöinen kesämökki.

Historia: Sysmän Osuusmeijeri sekä meijerin henkilökunnan asuntola on rakennettu Rantalan kartanon tilasta v.1903 lohkaistulle palstalle nimeltä Markkinaranta. Sittenmin palsta on lohkottu useampaan osaan. Nykyiseen meijerin aluekokonaisuuteen kuuluu Osuusmeijerin tontin lisäksi viereinen, aiemmin kesämökkikäytössä ollut kiinteistö ”Rauharanta”.

Rakennusvuosi:	1973
Suunnittelija, rakentajat:	Seppo Rissanen
Alkuperäinen käyttö:	Osavuotinen vapaa-ajan asunto
Nykyinen käyttö:	Välinevuokraamo ja varasto
Kerrosluku:	1
Perustukset:	Paikallavalettu betonisokkeli ja -antura
Kantava runko:	Puurunko, rankarakenne
Kattomuoto:	Harjakatto, loiva satulakatto. Terrassin osalla loiva pulpettikatto.
Kate:	Harmaa profiilipeltikate
Ulkovuoraus:	Pystysuuntainen lomalaudoitus
Ulkoväritys:	Seinäpinnat tummanruskeat, valkoiset pielilaudat. Terrassin runkorakenteet lämpimän keltaiset.
Erityispiirteet:	Kuoritun rankapuun käyttö terrassin rakenteissa ja detaljeissa.
Laajennukset ja korjaukset:	Lomamökki alkuperäisessä kunnossa. Uudisrakennusvaiheen jälkeen terassi on jatkettu ja katettu.
Arvostuskriteerit:	Tyypillinen aikansa lomarakennus. Kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen Majutveden pohjoisosan kulttuuriympäristöön, mutta itse rakennuksella ei ole historiallisia kytköksiä.
Säilymisedellytykset:	Vuoden 1981 asemakaavassa nro 14 RA-kiinteistö, ei sr-merkintää. Huonon kunnan vuoksi rakennusta ei voida käyttää asuin- tai majoitustiloina ilman kaikenkattavaa saneerausta.

SAVUSAUNA JA TUPA (RAK 7)

Kuvaus: Pyöröhirsinen savusauna.

Historia: Sysmän Osuusmeijeri sekä meijerin henkilökunnan asuntola on rakennettu Rantalan kartanon tilasta v.1903 lohkaistulle palstalle nimeltä Markkinaranta. Sittemmin palsta on lohkottu useampaan osaan. Nykyiseen meijerin aluekokonaisuuteen kuuluu Osuusmeijerin tontin lisäksi viereinen, aiemmin kesämökkikäytössä ollut kiinteistö ”Rauharanta”.

Rakennusvuosi:	1985/1991
Suunnittelija, rakentajat:	Sysmän huvilaveistämö Jaakko Lindquist ja rakennusmestari Veikko Toivakka
Alkuperäinen käyttö:	Osavuotiseen vapaa-ajan asuntoon liittyvä rantasauna.
Nykyinen käyttö:	Ei aktiivisessa käytössä.
Kerrosluku:	1
Perustukset:	Paikalla valettu betonisokkeli ja -antura.
Kantava runko:	Pyöröhirsi, katossa puinen vinopalkisto
Kattomuoto:	Harjakatto, satulakatto
Kate:	Profiilipeltikate
Ulkovuoraus:	Kuullotettu pyöröhirsipinta
Ulkoväritys:	Seinäpinnoissa tumma mustanruskea sävy, pieli- ja otsalaudat ruosteenpunaiset.
Erityispiirteet:	Kuoritun rankapuun käyttö kuistin detaljeissa. Savusaunan tuoksu tarttunut rakenteisiin.
Laajennukset ja korjaukset:	Rakennus on uudisrakennusvaiheen mukainen.
Arvostuskriteerit:	Tyypillinen aikansa lomarakennus. Kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen Majutveden pohjoisosan kulttuuriympäristöön, mutta itse rakennuksella ei ole historiallisia kytköksiä.
Säilymisedellytykset:	Vuoden 1981 asemakaavassa nro 14 RA-kiinteistö, ei sr-merkintää.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISET LÄHTEET

Arvela, T. FR. 1956. Meijeritoiminnan kehitys ja saavutukset Sysmässä 1906 – 1956. Sysmän Osuusmeijeri 50v.

Helin, Heikki. 2011. Sysmän muuttuva keskus II. Meijeriltä Markkalan risteykseen. Sysmä: Sysmän Liikolan Nuorisoseura.

Koivusaari, Eero. 1966. Sysmän Osuusmeijeri 1906 – 1966. Sysmä: Osuusmeijerin osuuskunta.

Sysmän Osuusmeijerin vuosikertomukset 1951-1979. Sysmä: Osuusmeijerin osuuskunta.

DIGITAALISET LÄHTEET

Fränti, Kaisu. 2013. Sysmän keskusraitin kehittäminen. Diplomityö. Tampereen teknillinen yliopisto; tuotantotalouden ja rakentamisen tiedekunta, arkkitehtuurin laitos.

Hämewiki-internetsivut. 2023. URL: https://www.hamewiki.fi/Henrik_Reinhold_Helin (viitattu 27.07.2025.)

Sysmän taajaman osayleiskaava 2019, selostus ja kaavakartta. URL: https://www.karttatiimi.fi/sysma/taajama_selostus.pdf (viitattu 24.07.2025)

Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899. Helin, Henrik Reinhold henkilötiedot. Helsingin yliopisto. URL: <https://ylioppilasmatrikkeli.fi/1853-1899/henkilo.php?id=22484> (viitattu 23.07.2025)

